

Hvordan beskytte elever mot skadelig innhold på nett

Utdanningsdirektoratet anbefaler at skoler og skoleeiere styrer og begrenser tilgang til internett og apper ut fra elevenes alder og modenhet. Denne veilederen inneholder råd om hvordan dette kan gjøres.

VEILEDNING | Sist endret: 12.03.2025

Innledning

Hva er skadelig innhold?

Alderstilpasset tilgang til nett

Skoleeier må sette rammene

Utvikle elevenes digitale dømmekraft

Samarbeid med foreldre om elevenes digitale hverdag

Når elever har sett skadelig innhold

Innledning

Skolen skal bidra til at elevene gradvis utvikler selvstendighet og dømmekraft i valg og bruk av digitale kilder og verktøy. I flere fag, blant annet samfunnsfag og norsk, er digital dømmekraft og kritisk bruk av kilder viktige områder.

Gjennom utdanningsløpet skal elevene lære ansvarlig, positiv og trygg nettbruk. Skolen skal legge til rette for at elevene reflekterer over problemstillinger knyttet til kildekritikk, personvern, nettvett, digital mobbing og digital danning.

Brukt på en god måte, kan digitale enheter, digitale verktøy og digitale ressurser bidra positivt til elevers læring og motivasjon. Samtidig kan tilgang til internett og

apper, uten tilsyn av voksne eller tekniske begrensninger, øke risikoen for at elever eksponeres for innhold som er skadelig for dem. Skoleeier må ha rutiner for å unngå dette.

En alderstilpasset begrensning av internett- og apptilgang i skolen kan bidra til å redusere risikoen for at elever blir eksponert for skadelig innhold via skolens enheter, og samtidig utnytte læringspotensialet i digitale verktøy og digitale ressurser på en trygg og god måte.

Elever har rett til ytringsfrihet som omfatter frihet til å søke, motta og spre informasjon. Begrensninger i tilgang til nett må avveies mot elevenes ytringsfrihet. Alderstilpasning av begrensninger i tilgang til nett kan være en god måte å gjøre dette på, samtidig som det beskytter elevene mot skadelig innhold.

Viktig å huske for å skjerme elevene mot skadelig innhold:

- Filter er ikke hundre prosent effektive og må komme i tillegg til og ikke i stedet for god opplæring og utvikling av elevenes digitale dømmekraft
- God kommunikasjon med foreldre er viktig for å sikre godt samarbeid om elevenes digitale hverdag
- Inviter til samtaler med elevene om hva som er skadelig innhold
- Snakk med elevene dersom de har sett skadelig innhold
- Vurdering av tiltak, inkludert filter, må ta utgangspunkt i:
 - elevenes alder og modenhet
 - kompetansemålene i læreplanen
 - pedagogiske vurderinger
 - rammene skoleeier har satt herunder vurderinger av personvern og informasjonssikkerhet

Hva er skadelig innhold?

Elever kan eksponeres for skadelig innhold i blant annet filmer, videoklipp, tekst, illustrasjoner, bilder, spill, lyd og animasjoner.

Hva som er skadelig vil variere med elevenes alder og modenhet. Eksempler på skadelig innhold kan være grov vold, pornografisk innhold og andre svært skremmende bilder og videoer.

Skadelig innhold kan også være diskusjoner og illustrasjoner om selvskading, innhold eller måter for å bli/være veldig tynn, bruk av narkotika, eller metoder for å

begå selvmord.

Elevmedvirkning er et sentralt element i læreplanverket og elevene har ofte tanker og meninger om hva som er skadelig innhold. God dialog med elevene, tilpasset deres alder og nivå, kan derfor være nyttig. Medietilsynets rapport «Robust, resignert eller nummen?»» er basert på intervjuer med elever og foreldre om hva som er skadelig innhold. Denne rapporten gir innsikt i hva ungdommer mener er skadelig innhold og kan brukes som et utgangspunkt for diskusjoner både i personalet og med elevene.

Alderstilpasset tilgang til nett

Utdanningsdirektoratet anbefaler alle skoleeiere å sørge for alderstilpassede løsninger som begrenser tilgang til internett og apper i form av filter på elevenes digitale enheter og på skolens nettverk. Filter på enhetene bidrar til å begrense tilgang til skadelig innhold uavhengig av hvor elevene bruker enhetene. Det vil være stor variasjon i modenhet innenfor de ulike aldersgruppene, men særlig for yngre og sårbare elever er det aktuelt med løsninger som i stor grad begrenser tilgang til internett og hvilke apper elevene har tilgang til. Tekniske løsninger er ikke hundre prosent effektive. Valg av alderstilpassede løsninger må derfor komme i tillegg til, og ikke gå på bekostning av, grundig opplæring i digital dømmekraft og god klasseledelse.

Filter på enhetene er bare aktuelt for digitale enheter som skolen eier. Skoleeier kan ikke ta ansvar for filter på private enheter. Filter på nettverket begrenser tilgang til skadelig innhold uavhengig av hvilke enheter som benyttes, så lenge de er koblet til skolens nettverk.

^ Mer om filter

Filter er programvare som lar en administrator sette regler for hvilke søkeord, nettsteder eller programmer/tjenester som skal være tilgjengelig. "Tillatt-filter" innebærer at administrator definerer hvilket innhold (i form av konkrete nettadresser/toppdomener) som skal være tilgjengelig. Filteret skal da blokkere alt annet innhold. "Ikke tillatt-filter" innebærer at administrator definerer hvilket innhold (inkludert søkeord, nettadresser og tjenester) som filteret skal blokkere. Alt annet innhold på nett vil være tilgjengelig.

Filter på enhetene sikrer at filteret fungerer uavhengig av hvor enheten benyttes, f.eks. om elevene tar med enheter fra skolen hjem. Filter på enhetene er bare aktuelt for digitale enheter som skolen eier. Skoleeiere kan ikke ta ansvar for filter på private enheter.

Filter på nettverk fungerer bare så lenge enhetene er koblet til det aktuelle nettverket.

Legg inn liste

Kripos har laget en liste over nettsider som man vet brukes til å lokke til seg barn eller som er laget for voksne hvor formålet er sjekking, dating eller seksuelle tjenester. Denne listen bør skolene legge inn i filter på nett og enheter slik at enheten blokkerer nettstedene for elevene. Skoleeiere kan få tilgang til listen ved å rette en forespørsel til kommunenes politikontakt som koordinerer med Kripos. Udir anbefaler at alle skoleeiere benytter denne listen i filter på nettverk og enheter.

Barneskolen

1.–7. trinn: Udir anbefaler filter som kun tillater tilgang til forhåndsdefinert innhold

De yngste elevene er ekstra sårbare og trenger derfor mer beskyttelse enn eldre elever. Utdanningsdirektoratet anbefaler derfor streng begrensning av tilgangen til internett og apper for de yngste elevene. Dette gjelder spesielt 1.–4. trinn.

Dersom elevene har egen digital enhet fra skolen, anbefaler vi "tillatt-filter". Det innebærer at elevene kun har tilgang til spesifikt, forhåndsbestemt innhold på nett. Dette er særlig viktig dersom elevene bruker digital enhet på egen hånd, enten på skolen eller at de har den med hjem.

Dersom elevene bare bruker digitale enheter på skolen og sammen med lærer, kan enklere tekniske løsninger enn filter være aktuelle. Da kan filter basert på "ikke tillatt-filter" være et alternativ.

Læreplanene på 5.–7. trinn har økt vekt på at elevene utvikler digital dømmekraft, blant annet når det kommer til deling og beskyttelse av informasjon. De legger også vekt på hvordan elevene kan utøve digital dømmekraft i samhandling med andre.

Også for disse elevene anbefaler vi "tillatt-filter" for å hindre at elevene får tilgang til skadelig innhold, men understreker at det vil være naturlig med en utvikling hvor elevene gradvis får tilgang til mer innhold, og det kan være aktuelt å vurdere et "ikke tillatt-filter". Også på disse trinnene kan, der elevene bare bruker digitale enheter på skolen og sammen med lærer, enklere tekniske løsninger enn filter være aktuelle.

Det er ofte skoleeier som anskaffer digitale læremidler og ressurser. Lærere velger i tillegg relevante digitale ressurser til bruk i klassen. Lærerne må vurdere elevenes modenhet og avgjøre når og hvordan de digitale ressursene skal brukes. Vurderingene må ta utgangspunkt i læreplanen og de rammene som skoleeier har satt.

Ungdomsskolen

8.–10.trinn: Udir anbefaler filter som blokkerer tilgang til skadelig innhold

Udir anbefaler også en begrensning av tilgang til internett og apper på ungdomstrinnet. Elevene på ungdomsskolen skal gjennom skoleløpet utvikle digitale ferdigheter og dermed også ha utviklet større grad av digital dømmekraft enn hva de yngre elevene har. I tillegg er det også større behov for tilgang til internett som en del av opplæringen i fagene. Ett av målene i samfunnsfag etter 10. trinn er at elevene skal kunne: «utforske og reflektere over eigne digitale spor og høvet til å få sletta spora og å verne om retten ein sjølv og andre har til privatliv, personvern og opphavsrett.»

Udir anbefaler at ungdomsskoler bruker "ikke tillatt-filter" for å begrense tilgangen til skadelig innhold. "Ikke tillatt-filter" er motsetningen til "tillatt-filter" og innebærer at et filter bare begrenser tilgang til forhåndsdefinert innhold.

Videregående opplæring

Udir anbefaler filter som blokkerer tilgang til skadelig innhold

Videregående opplæring er siste del av grunnopplæringen før elevene skal ut i arbeidslivet eller videre i høyere utdanning. Elevene på dette nivået bør ha utviklet stor grad av digital dømmekraft tidligere i opplæringen. Udir anbefaler likevel "ikke tillatt-filter" av skadelig innhold på videregående skole.

Skoleeier må sette rammene

Skoleeier har ansvar for:

- at elevene får opplæring i tråd med gjeldende regelverk, inkludert læreplanverket når det kommer til utvikling av digitale ferdigheter, blant annet digital dømmekraft
- å forebygge at elever utsettes for skadelig innhold på nett

- å håndtere situasjoner dersom elever gir uttrykk for å ha opplevd skadelig innhold på nett
- å ivareta informasjonssikkerhet og elevenes personvern

Selv om skoleeier har ansvaret, vil mange av oppgavene måtte løses på skolene. Det er skoleeiers ansvar å påse at dette skjer på en trygg og god måte.

Det er skoleeier som gjennomfører anskaffelser av digitale enheter og digitale løsninger. Gjennom anskaffelser vil skoleeier dermed også sette rammer som skolene må forholde seg til. Eksempler på slike rammer kan være hvilke enheter og digitale løsninger som skolene kan benytte og vilkår for bruk av disse.

Utvikle elevenes digitale dømmekraft

På Udir og Datatilsynets nettressurs dubestemmer.no finnes en grundig og trinnvis innføring i sentrale temaer innenfor personvern og nettvett som lærere kan bruke i opplæringen.

Udir anbefaler at skolene gir ansatte tilgang til relevant kompetanseutvikling i digital dømmekraft, både som pedagoger og som rollemodeller for elevene sine. Her kan kompetansepakken [“Systematisk arbeid med digital dømmekraft”](#) være en god støtte.

Samarbeid med foreldre om elevenes digitale hverdag

Opplæringen skal skje i samarbeid og forståelse med hjemmet. Samarbeidet skal bidra til å styrke elevens læring og utvikling ([Overordnet del av læreplanverket 3.3 Samarbeid mellom hjem og skole](#)).

Hvilke tekniske og organisatoriske tiltak som er på plass for å skjerme elevene fra skadelig innhold på internett og i apper er temaer som skolen kan ta opp på foreldremøter, i skolens FAU eller andre samarbeidsarenaer. Det samme gjelder hvordan skolen jobber med å utvikle elevenes digitale dømmekraft.

På Utdanningsdirektoratet sine nettsider ligger det relevante ressurser og filmer om samarbeid mellom hjem og skole.

[Samarbeid mellom hjem og skole](#)

[Kompetansepakke om trygt og godt skolemiljø](#)

Skolen bør også informere foreldre om hvor de kan finne utdypende informasjon om digital dømmekraft og trygg nettbruk, slik som

- Datatilsynet og Udir - du bestemmer - om personvern, nettvett og digital dømmekraft
- Politiet - trygg nettbruk
- Deling av voldsvideoer - Politiet.no
- Kompetanseutvikling for foreldre i barnehage og skole - KS
- Redd barna - ressurser til skole og barnehage
- Barnevakten - bevisst mediebruk

Når elever har sett skadelig innhold

Skolen har ansvar for å håndtere og begrense skadeomfanget av uønskede digitale hendelser som involverer elevene. Alle elever skal ha det trygt og godt på skolen.

Oppfordre til å si ifra

Elever og foresatte bør oppfordres til å kontakte skolen dersom de blir oppmerksomme på at elever har hatt ubehagelige opplevelser på nett. Kontaktpersonen på skolen kan være kontaktlæreren, noen i skolens ledelse eller andre ansatte ved skolen som eleven og foresatte har tillit til.

Sørg for tilstrekkelig støtte til eleven

Skolen må være bevisst på at det er elevens opplevelser som står i fokus, og at ingen elever skal avvises dersom de mener de har hatt ubehagelige opplevelser på nett. Det er viktig at skolen støtter de elevene som har opplevd uønskede digitale hendelser.

Mange elever ønsker ikke å fortelle om uønskede digitale hendelser, fordi de er redde for de praktiske og sosiale konsekvensene av å si ifra. Skolen bør involvere relevante aktører når elever har hatt opplevelser som påvirker deres fysiske eller psykiske helse. Dersom involveringen innebærer å dele taushetsbelagt informasjon, krever det samtykke fra elev/ foreldre. For å kunne sette seg inn i elevenes opplevelser på nett, trenger skolen kunnskap og kompetanse om hvordan elevene har det i det digitale rom og hvilke erfaringer de gjør seg der.

Aktivitetsplan med tiltak

Skolen må lage en aktivitetsplan med tiltak dersom eleven ikke opplever å ha det trygt og godt på skolen. Det gjelder også dersom årsaken er at eleven har blitt utsatt

for skadelig innhold på nett. Det er viktig å ha en klar plan på hvordan skolen blant annet vil sørge for å hindre flere slike hendelser, og hvem den aktuelle eleven og foreldrene kan snakke med. Alle involverte skal få mulighet til å fortelle hvordan de opplever situasjonen.

Elevene har rett til å bli hørt og å si noe om hva som kan gjøre skolehverdagen bedre. Dette gjelder også om det påvirker elevens miljø på SFO.